

«Дрохва»

Остап Вишня

Як підете ви з хутора на гору, отуди, де колись стояв млин-вітряк, а потім звернете на межу поміж пшеницями та спуститесь тою межею трохи ніби в діл — на шлях, що простягся з хутора В'язового до церкви, що в ній на покрову храм бував, так ви собі і йдіть тим шляхом далі.

Минете церкву, а потім Куликами, Куликами (це куток на селі, де всі Кулики живуть) аж за містечко вийдете.

Вийшли ви за містечко й прямуєте далі. Перша дорога, праворуч, буде на Тернівщину, а друга — далі, на Шенгеріївку.

Ні на Тернівщину, ні на Шенгеріївку ви не звертайте, а все прямо, все прямо йдіть! Минете Халдеївщину, а там уже швидко й Дуб'яги будуть.

Од вашого хутора до Дуб'ягів буде не більше, мабуть, як кілометрів із вісім.

Щоб не сумно вам було йти, ви б могли проказувати, ідучи межею поміж пшеницями:

По ниве прохожу я узкою межой, Поросшей кашкою й цепкой лебедой!

Так ви ж не вмієте ще такого проказувати, бо вам іще тільки сім років...

Проказувати ви таке вмітимете тільки через два роки, коли Марія Андріївна, старенька-старенька вчителька, яка, коли надворі і весна, і сонце, — так і тоді в теплу хустку кутається, бо вже старенька, і все, бідна, кахикає, — навчить вас.

Як тільки через два роки вона вам скаже:

— Оці два рядочки, дітки, ви мені на завтра щоб напам'ять вивчили! Оці:

По ниве прохожу я узкою межой, Поросшей кашкою й цепкой лебедей!

От ви їх і вивчіть напам'ять! Усе вам тут зрозуміло? А хто знає, що таке "цепкая"?

— Я знаю, — підносите ви руку, всю в чорнилі.

— Ну, скажи!

— "Цепкой"... То є ціпок, так це — патериця, вроді як хлопець, він, а "цепкая" так це — патериця дівчинка, вроді як вона...

Марія Андріївна сміється і від сміху ще дужче кахикав:

— Ні, не те, не те, — каже вона, — "цепкая", це така, що дуже чіпляється!

— Чіпка, значить? — вигукуєте ви з усіма в хорі.

— Ну, да, чіпка! Так "чіпка" це буде по-нашому, а "цепкая", — це по-російському! Розумієте?

— Ага!— знову хором.

А на другий день ви вже впевнено проказуєте Марії Андріївні:

По ниві проходжу я вузькою межею, Поросшей кашкою й чіпкою лободою.

— Та не "чіпкою", а "цепкой"!

— А я забув, що так треба! Так я вдруге!

— Ну, ну!

— Поросшей кашкою і...

Тут ви зупиняєтесь, думаєте трохи, потім у думці самі собі кажете "ага"! й з притиском переможно кидаєте :

— І чіпкою лободою!

Марія Андріївна, посміхаючись, лагідно махає рукою:

— Сідай!

Де тепер могилка лагідної-лагідної Марії Андріївни? Уклонився б я могилці її, бо вона ж, було, навчить нас "О" писати: "Бублик, бублик, дітки, пишійть! Кругленький! Оце й буде "О"!" — а потім розглядає зошити:

— Ой хороший хлопець! Яке "О" гарне написав! І руки не дуже в чорнилі! На ось тобі — цукерка!

Хай би на її могилці навесні, як бузок розпускається, хай би весь час соловейко тьохкав!

Так виходить, значить, що про "кашку" й про "цепкую лебеду" ви, йдучи межею поміж пшеницями, ще проказувати не вмієте, бо ще не навчились.

Так ви волошки рвіть... Та васильки, та дзвоники, та конюшину, та ромашку! Цілий великий-великий сніп ви тих квітів нарвете, а потім березкою його зв'яжіть і несіть!

А як іще вам сумно, тоді ловіть на колосках жучка-кузьку. Вловили—й за пазуху. А як уже назбираєте кузьок аж півпазухи, вони там лаять, шелестять і лоскочуть вас, лоскочуть.

Вам не сумно тоді буде, і ви, підстрибуючи, аж на Дуб'ягах опинитесь!

А на Дуб'ягах куркуль живе, що з глечика горілку п'є.

Приходите, а в садку за столом куркулі два сидять та горілку з глечика п'ють.

А потім, як нап'ються, то й крикнуть:

— Даниле! Запрягай Жолудя й Горілку в гарбу, та щоб повнісінька гарба сіна була! На дрохви поїдемо! А ти з нами поїдеш?— питає мене куркуль.

— Поїду, — несміливо кажу я.

— От і добре! На гарбі сидітимеш, коні поганятимеш! Добре?

— Добре!

— От і гаразд!

А я й питаю вусатого дядька:

— Дядьку! А що воно таке за дрохви?

— Хіба не чув?

— Не чув!

— Птиця така велика, як дві гуски вкупі! Степова! В степу плодиться!
Полохлива!

— Ага!

От на гарбі й поїхали! Повна гарба сіна та ще кругом і бур'яном обтикана!
Я спереду сиджу, коні поганяю, рушниці на сіні лежать, кошик з глечиками та з харчами.

А дядьки лежать горілиць на горбі й намагаються співати:

Вилітали орли з-за крутої гори...

Лле дотягали вони тільки до "крутої", а па "круту гору" видертись ніяк їм не щастило, вони з "крутої" зсовувались на початок, звідки знову "вплітали орли".

Так усю дорогу тільки те й робилось, що "вилітали орли", а що з тими орлами далі було, куди вони вилітали й чого вони вилітали, — для мене й залишилося тоді таємницею.

Оце було моє перше полювання на дрохву! Коли далеченько ми вже в степ од'їхали, один з дядьків каже:

— Подивись-но, Дороше, чи не видно? Дядько встав на гарбі, я спинив коні, і почав дядько дивитись на всі боки! Дивився він довго, а потім і каже:

— Отам за ожередом ніби щось таке бовваніє! На конюшинищі! Звертай на оцю межу й прямуй на ожеред!— каже мені дядько.

Поїхали межею...

Стали біля ожереду. Дядько виліз на ожеред, подивився сюди й туди, зліз, підійшов до гарби:

— Єсть!— каже. — Семеро! Тільки ж як до них під'їхати?

Говорили щось вони, говорили, а потім мене почали вчити, як мені їхати.

— Ми, — кажуть, — їхатимемо та по дорозі непомітно ч гарби попадаємо й заляжемо отам у пшениці, а ти їдь аж туди та, не доїздячи байрака, звертай ліворуч і об'їзди їх, дрохви, з того боку. Трохи проїдеш, а потім завертай коні й їдь назад, трохи до дрохв ближче. Як доїдеш знову до байрака, вертайся назад і їдь ще ближче до них. Наганяй ніби їх на нас. Та не витикайся з гарби щоб вони тебе не побачили! І не нокай, і не цмокай! Потихеньку їдь! Зрозумів?

— Зрозумів!

— Паняй!

Поїхали...

Дядьки дорогою з гарби повипадали, а я попрямував до байрака, там звернув ліворуч і поїхав. Як доїхав до конюшинища (конюшину вже було викошено) — побачив оддалік табунець якихось великих птахів, що паслися на конюшинищі.

Я все робив так, як казав мені дядько Дорош.

І туди їхав, і назад повертався, і знову туди повертався, все до тих птахів наближаючись.

І дуже вже мені закортіло роздивитися їх. Особливо отого, найбільшого, що весь час, голову високо підвівши, на гарбу на мою поглядав! А з-за бур'яну погано було видко. От я встав на гарбі й визирнув через бур'ян. Як розженеться найбільший, а за ним і всі, — знялися й полетіли. Я так і впав у гарбу! А вони полетіли не на дядьків, а вбік.

Під'їхав я до дядьків:

— То ти їх наполохав?— питає дядько Дороги.

— їй-бо, дядечку, ні! Я сидів, як ви сказали, а вони чогось налякалися й знялися!

— Ох, і полохлива, ох, і сторожка птиця!—зітхнув дядько Дорош. А другий:

— Ану їх к лихій годині! Підвертай до ожереду!

Під'їхали ми до ожереду, витягли дядьки з гарби кошика, прослали під ожередом попону...

— А ти коням сіна підкинь!—наказав мені дядько Дорош, — та розгнуздай! Умієш?

— Умію!

Ну, потім уже полювання дрохв було таке: я коники ловив, а дядьки з глечиків у чарку наливали та закусували. А потім співали, — і під ожередом, і на гарбі, як додому їхали, і в садку, як додому приїхали, а я на ослоні дрімав.

А дядько Дорош все намагався довести, що:

— Дрохва, — вона дуже полохлива птиця! Дуже полохлива! А БИ кажете! Я заснув.

А дрохва таки справді полохлива і дуже сторожка птиця.

Полюють її отак, як ото ми колись із дядьком Дорошем полювали: гарбу і воза обтикують бур'яном, гілками з листям, а потім, об'їздячи табун, наганяють поволеньки на схованих охотників.

А найцікавіший спосіб полювати дрохву — це підкрастись до табуна на постріл і торохнуть.

Підкрадатися треба дуже обережно і дуже здалеку.

Забачили ви табун далеченько, так кілометрів за три в степу, — лягайте й починайте лізти.

І все придивляйтесь, щоб так перелазити — од кущика травиці до кущика будяків чи бур'янцю якогось, кураю тощо...

Лізти найкраще на череві, кашкета — в кишеню, голову пригнути низько до землі, бо дрохва найбільше голови людської лякається!

Отак і підлазьте, підкрадайтеся!

То нічого, що на другому кілометрі вашого підкрадання ви вже не штанами будете лізти і не сорочкою, а голими ліктями й голими коліньми, що на

третьому кілометрі вже з колін і з ліктів кров капатиме, — то нічого, то якраз і найсильніші, й найпекучіші суть моменти полювання дрохви, — ніяка благородна й велика дичина задарма не дається, а дрохва, коли це не вона, а він, дудак, майте на увазі, що він важить пуд, цілий пуд, а смальцю з нього цілий глечик, а вишкварок — півпідситка.

Та ще майте собі на увазі, що дрохв'ячий смалець не тільки для каші, бо то вам не гусячий смалець, а то смалець дрохв'ячий, він од бешихи сильно дуже допомагає!

От сам: пуд м'яса, глечик смальцю, півпідситка вишкварок і ніякої ні у вас, ні у сусідів бешихи.

От що значить дрохва!

Та ще до всього цього й гордовите:

— Дрохву вбив! О!

Так що ж ви будете дивитися на якихось там три кілометри підкрадання, на штани та на сорочку й на обідрані коліна та лікті!

Дрібниці то все!

Не звертайте на них уваги й підкрадайтеся далі.

Підлізти треба на постріл, — це, значить, метрів на п'ятдесят-шістдесят, не більше!

Шріт має бути крупний — дві-три кулі, а то й картеч, бо птиця велика.

Ну, вже недалечке залишилося, метрів з п'ятдесят!

Останні зусилля, ще метр — і дрохви... здіймаються й летять!

Ви стріляєте "у божий світ, як у нову копійку", сідаєте, дерете натільну сорочку й перев'язуєте коліна й лікті!

А потім уже потихеньку йдете додому.

І уявіть собі, що дрохви, як правило, зриваються й летять завжди саме тоді, як вам залишилось пролізти ще тільки не більше як один чи два метри.

Характер у них такий!

Ви, ясна річ, не повірите, але одного разу я таки вбив дрохву.

Убив, не підкрадаючись, а просто так устрелив— та й вже!

Невеличкий, так із десяток, табунець дрохв, бачу, летить і сідає на буряках...

Я бродив з рушницею в степу, полював перепілки, а в запасі було в мене кілька набоїв з крупним шротом.

Перезарядивши свою централку, пішов я проти зітру по буряках на те місце, де сіли дрохви.

Було це в серпні, віяв невеличкий вітерець.

Бурячиння було високе й лапате, вітерець по нім тихенько лопотів, я поволі й потихеньку йшов, і дрохви мене підпустили, бо, очевидно, шум моїх кроків заглушало лопотіння гички.

Знялися вони недалечке, метрів за сорок, — я вистрелив, і — о радість! — одна з них каменем на землю.

Підбіг — єсть!

Я не скажу, щоб це був дудак на цілий пуд вагою, це не був дудак, а скоріше — дудочка, і до пуда їй було дуже далеко.

А проте ж — дрохва! Справжня дрохва!

Додому я їхав гордий, з вокзалу до квартири йшов гордий, а як увійшов у хату, ні на кого й не дивлюсь.

Домашні всі питають:

— Що за птиця? А я крізь зуби:

— Що? Дрохва! Не бачите — що?! Дізналися родичі, знайомі, товариші.

— Правда, що дрохву вбив?

— Убив!

— Коли ж на дροхву?

— Та заходьте, — кажу.

Підрахував я, скільки на дροхву прийде, — вийшло чоловіка з двадцять.
Я й кажу дружині.

— Знаєш, — кажу, — що? Не помістяться всі вони в нас! Оддам я дροхву, хай там приготують, а ми всі туди підемо та й посидимо, дροхви поімо!

— Добре, — каже дружина, — клопоту менше! Я так і зробив. Одніс дροхву. Куди, — питаєте, — одніс? Не скажу, бо й ви туди ходитимете! Приніс дροхву та й прошу:

— Приготуйте, будь ласка, на завтра!

— Дрохва? Е ні! На завтра не вийде, бо треба на дві доби в землю закопати, потім — добу в оцті вимочувати, а потім уже смажити! На суботу якраз і вийде.

— Ну, добре!— кажу.

Сповістив я всіх, що дροхву їстимемо там-то, в суботу.

Зібралися їсти ту дροхву двадцять вісім чоловіка.

А я ще раз кажу, що дροхві моїй до пуда дуже далеко було!

Та й чи вистачило б для такої кумпанії й дудака на пуд вагою?!

Поїли дροхву, з'їли ще індичку й гуску (це вже свійські птахи) і салату олів'є порцій з п'ятнадцять з'їли, було там іще й де-воляй, і карського шашлику!

Різноманітної там було, одне слово, дичини!

Вітали всі мене з щасливим полем, кричали, щоб мені й далі не було "ні пера ні пуху", а потім співали.

На ранок були вдома довгі балачки, але вже більше не про дροхву, а про квартиру, про дрова, про черевики для доньки.

Балачки закінчилися сентенцією приблизно такого змісту:

— Та доки ж я і взимку у літньому пальті ходитиму?

— Та ти ж сама розумієш: дрохва! Не часто вона трапляється!

— Дрохва?— перебивають вас. — Дрохву чоловік на зиму в теплі краї проводжає! А в декого з чоловіків жінка взимку мерзне! Різниця! Ну, взяв би та випадково й промазав, коли вже вона така рідкісна птиця!

— Та я ж устрелив випадково! Хіба ж я хотів, чи що?

— Слава богу, що не часто вона трапляється, —перебивають вас ізнову.

А вже Миколі Івановичу, що ото дрохву вам lege artis готував, при зустрічі ви кажете:

— Дрохву, значить, два дні треба в землі тримати перед тим, як смажити?

— Не менше!— одказує Микола Іванович. — Тоді вона позбавляється специфічного, не дуже приємного запаху!

— Слухайте, —кажу, —Миколо Івановичу! Як удруге коли-небудь принесу вам дрохву готувати, держіть її в землі не два дні, а місяців зо два!

— Не витримає, — зогніє!

— От і добре! Не так багато я заробляю, щоб дрохви їсти.

1950